

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร
ของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมอญ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
FACTORS AFFECTING ON AGRICULTURAL LOCAL WISDOM TRANSMISSION OF
PEOPLE IN NONGPRASIW VILLAGE, SRIMONGKHORN SUB - DISTRICT, SAIYOKE
DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ห้องสมุด คณะครุศาสตร์ฯ สจล.

A030731

โดย

นายคมสันต์ กล้ายเพชร

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 30731
วัน,เดือน,ปี 15 ต.ค. 2551

b..... 41942630
i.....

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร - การผลิตสัตว์

ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปีการศึกษา 2550

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อปัญหาพิเศษ

ปีการศึกษา 2550

ชื่อเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้าน บ้านหนองปลาชิว ตำบลศรีมิ่งคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

Factors Affecting on Agricultural Local Wisdom Transmission of People in Nongprasiw Village, Srimongkhorn Sub-district, Saiyoke District, Kanchanaburi Province

ชื่อ - สกุล นายคมสันต์ คล้ายเพชร

สาขาวิชา เทคโนโลยีการเกษตร — การผลิตสัตว์ ภาควิชา ครุศาสตร์เกษตร

คณะ ครุศาสตร์อุตสาหกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภักพงค์ ปวงสุข

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้านบ้านหนองปลาชิว 2) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้านหนองปลาชิว 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้าน บ้านหนองปลาชิว และ 4) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้านบ้านหนองปลาชิว ทำการสัมภาษณ์ชาวบ้านจำนวนทั้งหมด 45 คน จาก 150 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ซึ่งได้จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายและพรรณนาข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพ และ ค่า Chi-Square เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น/ปัจจัยส่วนบุคคลของชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชิว ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 45 คน มีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40 - 45 ปี (ร้อยละ 40) มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 82.3) มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน (ร้อยละ 33.3) มีสมาชิกในครอบครัวเป็นเพศชายและเพศหญิงเท่า ๆ กัน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 60.0) ทั้งหมดประกอบอาชีพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก โดยมีอาชีพเสริม คือ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 62.2) ซึ่งส่วนใหญ่ มีรายได้ 100,000 บาท/ปี (ร้อยละ 48.9) มากที่สุด

ปัจจัยด้านสังคมของชาวบ้าน พบว่า มีบทบาทและหน้าที่ในสังคมเพียงร้อยละ 8.9 โดยเป็นกรรมการหมู่บ้าน และ อสม. มีระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวในระดับมากที่สุด และมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม ร้อยละ 88.9 ซึ่งโดยมีส่วนร่วมเป็นประจำเท่ากับมีส่วนร่วมเป็นบางครั้ง และนาน ๆ ครั้งน้อยที่สุด ชาวบ้านมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับมาก คือ ความสัมพันธ์ของเครือญาติของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.73$)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้าน มีการประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรรมทั้งหมด มีรายได้เฉลี่ย 82,755.56 บาท/ปี มีการประกอบอาชีพเสริม เป็นร้อยละ 60.0 มีรายได้จากอาชีพเสริมเฉลี่ยจากอาชีพเสริม 28,000 บาท/ปี และมีรายจ่าย โดยประมาณต่อเดือนน้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 88.9) ชาวบ้านมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับมาก คือ ราคาผลผลิต ($\bar{X} = 2.51$)

ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ชาวบ้านมีแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรและไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ร้อยละ 76.6 มีทรัพยากรป่าไม้และมีการใช้ทรัพยากรจากป่าทั้งหมด ชาวบ้านทั้งหมดมีที่ดินทำ โดยเป็นเจ้าของที่ดินทำกินเฉลี่ย 39.36 ไร่ มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน โดยมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินบางส่วนและทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่คิดเกือบทั้งหมด แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ชาวบ้านมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95.6) ซึ่งทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง เคยถ่ายทอดความรู้ประเพณีทางการเกษตร (ร้อยละ 97.8) โดยการเอาแรงช่วยเหลือการทำขวัญข้าว และการลงแขก ตามลำดับ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับปานกลาง 3 รายการ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และ ระดับการศึกษา ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ในสังคม และการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้จากอาชีพหลัก และ ประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือน ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำในการทำการเกษตร การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน และการมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดี และ ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตร จากการศึกษา พบว่า ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ไม่มีมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดเอกสารเป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ การใช้ที่ดินของชาวบ้านบ้านหนองปลาชิวมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินใช้ทั้งหมดและใช้บางส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 40.0)

จากการศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตรและกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่นั้น ๆ 2) ควรแสดงตนอย่างชัดเจนว่าเป็นนักศึกษาและมีเจตนาดี แนะนำตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรเข้าใจก่อนการสัมภาษณ์ เพื่อให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงาน และสร้างความมั่นใจและความไว้วางใจให้กับเกษตรกร 3) การสัมภาษณ์ควรดำเนินการ โดยการสนทนามากกว่าการตั้งคำถามเรียงตามหัวข้อในแบบสัมภาษณ์และอาจมีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อให้ง่ายต่อการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ได้อย่างครบถ้วน 4) ควรมีการศึกษาในเชิงลึกเฉพาะเป็นกรณีในแต่ละเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต่อเนื่องและชัดเจนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าในแต่ละเรื่อง และสามารถศึกษาในหลาย ๆ พื้นที่ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและจัดกลุ่มให้เป็นเครือข่ายของภูมิปัญญาด้านการเกษตรในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาความรู้ ภูมิปัญญาด้านการเกษตรสืบไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

การทำปัญหาพิเศษนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับคำแนะนำและการช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภักพงศ์ ปวงสุข ที่กรุณาให้คำปรึกษาและติดตามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ปัญหาพิเศษเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณเกษตรกรในหมู่บ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่กรุณาให้ข้อมูลในการทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้ และขอขอบคุณบิดา - มารดาและเพื่อนนักศึกษาภาควิชาครุศาสตร์เกษตร ที่ให้คำปรึกษาและคอยเป็นกำลังใจช่วยเหลือในการทำปัญหาพิเศษในครั้งนี้

ขอมอบความดีและคุณประโยชน์จากการทำปัญหาพิเศษเล่มนี้แก่ บิดา - มารดา ซึ่งให้การสนับสนุนด้านทุนทรัพย์และเป็นกำลังใจให้เสมอมา

คมสันต์ กล้ายเพชร

มีนาคม 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อปัญหาพิเศษ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 ขอบเขตของปัญหา.....	3
1.4 นิยามศัพท์.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 ความหมายของการเกษตร.....	5
2.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	5
2.3 การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	8
2.4 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	9
2.5 ประเภทของภูมิปัญญา.....	11
2.6 สาขาของภูมิปัญญา.....	12
2.7 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	13
2.8 กลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	15
3.1 ประชากร.....	15
3.2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	15
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	15
3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	15

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.2 วิธีดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์และลักษณะแบบสัมภาษณ์.....	15
3.3.3 วิธีการดำเนินการสัมภาษณ์.....	16
3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ.....	16
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล.....	18
4.1 ผลการวิจัย.....	18
4.2 วิจารณ์ผล.....	44
บทที่ 5 สรุปและเสนอแนะ	46
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	46
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	48
บรรณานุกรม.....	50
ภาคผนวก.....	52

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	18
2	19
3	19
4	20
5	20
6	21
7	21
8	22
9	22
10	23
11	23
12	24
13	25
14	26
15	28
16	29
17	30
18	30
19	31

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
20 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร.....	33
21 ความสัมพันธ์ระหว่างประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือนกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	33
22 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากอาชีพหลักกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	34
23 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ.....	35
24 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร.....	36
25 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งน้ำในการทำการเกษตรกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	37
26 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของที่ดินทำกินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	38
27 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	39
28 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดีกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	39
29 ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี.....	40
30 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร.....	41
31 การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว.....	41
32 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	42
33 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตรกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว.....	42
34 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว.....	43

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1	ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา.....	11
---	-------------------------------	----

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

จากแนวความคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ได้มีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลกนับตั้งแต่ปี 2515 ที่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เรียกร้องให้ชาวโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย จนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรโลก และประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองแผนแม่บทโลก ร่วมกับ 178 ประเทศ ร่วมกับสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ทำให้ประเทศไทยนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและพันธกรณีดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบทิศทางกำกับการพัฒนาประเทศ นั่นคือ การพัฒนาที่มุ่งสู่ดุลยภาพของมิติ 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : 2549) ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนได้มีความพยายามมีความพยายามจัดทำตัวชี้วัดที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนกับความสมดุลทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้แก่ ดัชนีความอยู่ดีมีสุข ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และตัวชี้วัดคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศตามแนวทางของปฏิญญาแห่งสหัสวรรษที่ได้รับรองจาก 189 ประเทศ (Millennium Development Goals) ซึ่งยืนยันหลักการสากลเรื่องการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายหลักในการต่อสู้กับความยากจน การไม่รู้หนังสือ โรคภัยไข้เจ็บ ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : 2546)

อย่างไรก็ตามการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยมีพื้นฐานแนวคิดมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีคุณภาพ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทั้ง 3 มิติจะต้องเกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาเศรษฐกิจให้ออกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขยายตัวอย่างมีคุณภาพและแข่งขันได้ และคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการของคนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541: 15 - 30) ได้กล่าวซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ได้ขยายความถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป และต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพคน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยบริหารจัดการทรัพยากรและผลประโยชน์จากการพัฒนา และการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการปลูกฝังค่านิยมของคนไทยให้มีความพอเพียงและพึ่งตนเองได้และขณะเดียวกันยังต้องส่งเสริมการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยที่ดำเนินวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงบนฐานของสังคมแห่งความรู้ เมื่อหันมาองการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า การเร่งรัดการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยเกิดการเสื่อมถอยลงมาก ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของระบบนิเวศ สังคมพฤติกรรมการผลิตและบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยขาดความสมดุลกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า เกิดการสะสมของปัญหาต่อทุนธรรมชาติและระบบนิเวศ ซึ่งคนในสังคมจำเป็นต้องพึ่งพาและยังส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความผูกพันเคียงคู่กับวิถีชีวิต และความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมของประชาชนในสังคมไทยมานานนับตั้งแต่ก่อเกิดอาณาจักรของคนไทยและยังเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ ซึ่งนับได้ว่าเป็นอาชีพหลักของประชากรของประเทศไทย และมีการทำอาชีพเกษตรกรรมมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน จนถือได้ว่าองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตนั้นมีความเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาทางการเกษตรซึ่งเป็นวิถีชีวิตทั้งสิ้น นันทสาร สีสลับ (2543: 11 - 30) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยสาขาเกษตรกรรม ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การเพาะพันธุ์สัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วนั้น การการถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของคนในชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อความสมดุลในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะชุมชน
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น เมื่อผู้ญาติเห็นว่าไม่เหมาะสมกับการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระดับรากหญ้าซึ่งส่วนใหญ่แล้วประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรมาตั้งแต่บรรพบุรุษจวบจนปัจจุบัน การรักษาภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชนนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในระดับรากหญ้า พัฒนาการและเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบข้างจนถึงระดับโลก และการพัฒนาให้คนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านการเกษตรของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว์ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจะสามารถนำข้อมูลการศึกษาวิจัยมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญต่อการวางแผนนโยบายและวางแผนเชิงปฏิบัติการ หรือเป็นกรณีศึกษาให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ รวมทั้งเพื่อการศึกษาวิจัยและพัฒนาที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาสังคมชนบทได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว์ ตำบลศรีมงคล อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้านหนองปลาชีว์ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว์ ตำบลศรีมงคล อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว์ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

1.3 ขอบเขตของปัญหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว์ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2550 การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ได้แก่ ภูมิปัญญาทางการเกษตรด้านการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้านผู้ซึ่งประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4 นิยามศัพท์

ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอด หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ได้มาจาก ประสบการณ์ของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง (สามารถ จันทรสุริย์, 2536: 3-5)

การเกษตร หมายถึง การปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ โดยอาศัยการเรียนรู้ ประสบการณ์จาก การสังเกต การปฏิบัติ และทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งที่ดิน น้ำ อากาศ เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตร (อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, 2536: 5-8)

การปลูกพืช หมายถึง การทำไร่ ทำนา ทำสวน

การเลี้ยงสัตว์ หมายถึง การเลี้ยงและการเพาะพันธุ์สัตว์ การจัดการดูแลสัตว์เลี้ยง (การเลี้ยง โค กระบือ เป็ด ไก่ สุกร และการเลี้ยงปลา)

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หมายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากการทำการเกษตร เพื่อประโยชน์ต่อการเก็บรักษาเพื่อการบริโภค การเพิ่มมูลค่าของผลผลิต

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้านและหมู่บ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและใช้ประกอบการพัฒนาและธำรงรักษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไป
3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการถ่ายทอดขององค์ความรู้ทางการเกษตร ซึ่งสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหา และช่วยเหลือชาวบ้านที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ได้อย่างถูกต้อง
4. สามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 2

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของการเกษตร

การเกษตร หมายถึง การปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ โดยอาศัยการเรียนรู้ ประสบการณ์จาก การสังเกต การปฏิบัติ และทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งที่ดิน น้ำ อากาศ เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตร (อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, 2536: 5-8)

การเกษตร คือ การใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิต (มนตรี เพ็ชรทองคำ, 2516: 3)

การเกษตร หมายถึง งานปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของ ชาวเรือน เป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว (น้อย สุวรรณมณี, 2538:12)

2.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ความจัดเจนของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานหรือ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาสำหรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ปรับตัว และดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญา อาจแสดงออกมาทั้งในรูปแบบที่เป็นนามธรรม เช่น โลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อ หรือปรัชญาในการดำเนินชีวิต และในเชิงรูปธรรม เช่น เทคโนโลยีการทำมาหากิน การเกษตร ศิลปะ หัตถกรรม หรือเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ (กรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ : 2549)

ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ก็เรียก หมายถึง พื้นเพ รากฐาน ของความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของ ชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรง คือประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือ ทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้สะสมที่สืบต่อกันมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหา การดำเนินวิถีชีวิต ได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

ภูมิปัญญา เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มา เป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกัน ไปด้วยกัน ในทุกสาขาวิชา ไม่แยกเป็นวิชาๆ แบบที่เราเรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาชีพความเป็นอยู่ เกี่ยวกับการใช้จ่าย เกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมนั้น จะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกัน

ภูมิปัญญา เป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่เป็น ไปอย่างต่อเนื่อง อย่างไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้าน ที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ต่อกันมาได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายใน โดยชาวบ้านเอง หรือเรียกว่าคนใน โดยคนนอกไม่เข้าไปบงการครอบงำมากมายนัก ทำให้สังคมชาวบ้านเป็นปึกแผ่น มันคงไม่แตกสลาย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเรื่องของชาวบ้านรุ่นหนึ่ง ถ่ายทอดสู่ชาวบ้านอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการหลายลักษณะ เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติของแต่ละชุมชน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม : 2549)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องหรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่นต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 2549)

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้าเอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ภูมิปัญญา เป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอด กลั่นกรอง กันมา ยาวนาน มีที่มาหลากหลายแต่ได้ประสบประสานกันจนเป็นเหลี่ยมกรณีที่จรัสแสงคงทนและทำทายตลอดกาลเวลา ความรู้อาจจะ ไม่ได้เป็นเอกภาพ แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์

๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม (สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร: 2549)

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ในวิถีชีวิต ไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ (ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย: 2549)

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร

ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษ ได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาให้เรามีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน คือ

1. การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามไว้เช่น ประเพณีต่าง ๆ หัตถกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม
2. การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ดีงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย
3. การประยุกต์ คือ การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงไม้ เพื่อให้เกิดสำนักการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน
4. ก่อสร้างใหม่ คือ การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเชื่ออาทิวที่ชาวบ้านเคยมี-

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่อต้านมาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญา เป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น ชีวิต ของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันทำมาหากิน การร่วมกัน ในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี

ความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิต เป็น แนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์ กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ

ความรู้เรื่องทำมาหากินมีอยู่มาก เช่นการทำไร่ทำนา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การจับปลา จับสัตว์ การผ้า ทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ซึ่งมีตลาดขายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความคิดของ ชาวบ้าน การทำเครื่องปั้นดินเผา การแกะสลักไม้และหิน(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 2549)

2.3 การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดความรู้ คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน หรือกลุ่มเป้าหมายไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาใดๆ แต่จะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมปะกิต คือ การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจากการเรียนแบบและจดจำ สืบทอดกันมาในครอบครัว และให้การถ่ายทอด โดย 1) ใช้วิธีการสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอน ให้ผู้เรียนเข้าใจแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม และ 2) ใช้วิธีปฏิบัติจริง คือ ฟังคำ บรรยาย อธิบาย สาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริงและปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ เพราะผลงานที่จะ ใช้ดำรงชีวิตได้ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริง นำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างใน ตำราเท่านั้น

ลักษณะวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) แบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นแบบที่ผ่านวิธีการเล่าและสอดแทรกในรูปแบบของ การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ ที่สอดแทรกในกระบวนการ และเนื้อหาหรือคำร้อง เช่น คำสอนของชาว อีสาน คำขอของภาคเหนือ คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น คติธรรม คำสอนของรวมทั้งการปฏิบัติตามประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ที่ชาวบ้านใช้สติปัญญาของตนในการ สะสมและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปทั้งทางตรง และทางอ้อม หรือการบอกเล่าโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ

2) แบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตจะเขียนหรือจารึกไว้ในใบลานหรือสมุดข่อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการวิจัยเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิธีการถ่ายทอดตามวัย

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก วัยเด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งที่ใกล้ตัว วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่เด็กมีลักษณะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ คือต้องง่าย ไม่ซับซ้อน มีความสนุกสนานและดึงดูดใจ อย่างวิธีการเล่านิทานเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ โดยอาศัยความสนุกสนานจากตัวละคร จากเหตุการณ์ในท้องเรื่อง และวิธีการเล่าที่น่าสนใจ ซึ่งนิทานสำหรับเด็กนั้นมีขนาดสั้น นิทานสำหรับเด็กที่สร้างลักษณะกตัญญูต่อบุพการี

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ วัยผู้ใหญ่ซึ่งถือว่าเป็นวัยทำงาน และเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆมาพอสมควร วิธีการถ่ายทอดจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งการวิธีบอกเล่า พิธีสู่ขวัญ พิธีพุทธศาสนา การประกอบอาชีพ ตลอดจนวิธีอ่านหนังสือ และวิธีแสดงมหรสพ ดังที่ได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขั้นตอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวอยู่ทุกครั้ง ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้วยวิธีบอกเล่า ในวัยนี้มีทั้งสารประโยชน์ทั้งในด้านการเพิ่มพูนความรู้จากการฟังและเป็นการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อทำงาน ร่วมกันช่วยเหลือกัน ผู้เล่าหรือผู้ถ่ายทอดคือผู้อาวุโส หรือผู้ที่มีความรอบรู้ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 2549)

นอกจากนี้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะออกมาในรูปของการบันเทิงที่สอดแทรกในขบวนการ และ เนื้อหา หรือคำร้องของบันเทิง เช่น ในคำร้องของลิเก ลำตัดของภาคกลาง โนรา หนังตะลุงของภาคใต้ หนังตะลุงของภาคอีสาน หนังประโมไทย กลอนลำ คำสอยของภาคอีสาน คำซอของภาคเหนือ เป็นต้น คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น คติธรรม คำสอนของศาสนา การเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติตนตามจารีต ประเพณีต่างๆ

2.4 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม:2549)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากสังคมอื่น สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างมีหลายประการด้วยกัน ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเกิดจากพื้นฐานทางการเกษตร เนื่องจากคนไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมาณ ร้อยละ 80 ของประชากรทั้งประเทศ ชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการทำไร่ทำนา การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์การจับสัตว์น้ำ เช่น

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำ การใช้เกวียนในการขนส่ง การผลิตเครื่องมือในการเก็บเกี่ยวเป็นต้น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มาจากพุทธศาสนา คนไทยนับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 95 คำสอนของศาสนาพุทธรวมทั้งประเพณีเกี่ยวข้องกับศาสนา ดังนั้นจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างภูมิปัญญา เช่น การทำบาตรพระ การหล่อพระพุทธรูป การแกะสลักเทียนพรรษาเป็นต้น

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เกิดจากการทดลองใช้ชีวิตจริง เช่น เรื่องเกี่ยวกับชาสมุนไพร การนวดไทย อาหารไทย กระทู้ชาหลายๆ ครั้ง จนมั่นใจว่าเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จึงบันทึกเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ต่อไป (นิรนาม: 2549)

โดยทั่วไปแล้วลักษณะของภูมิปัญญาจะมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

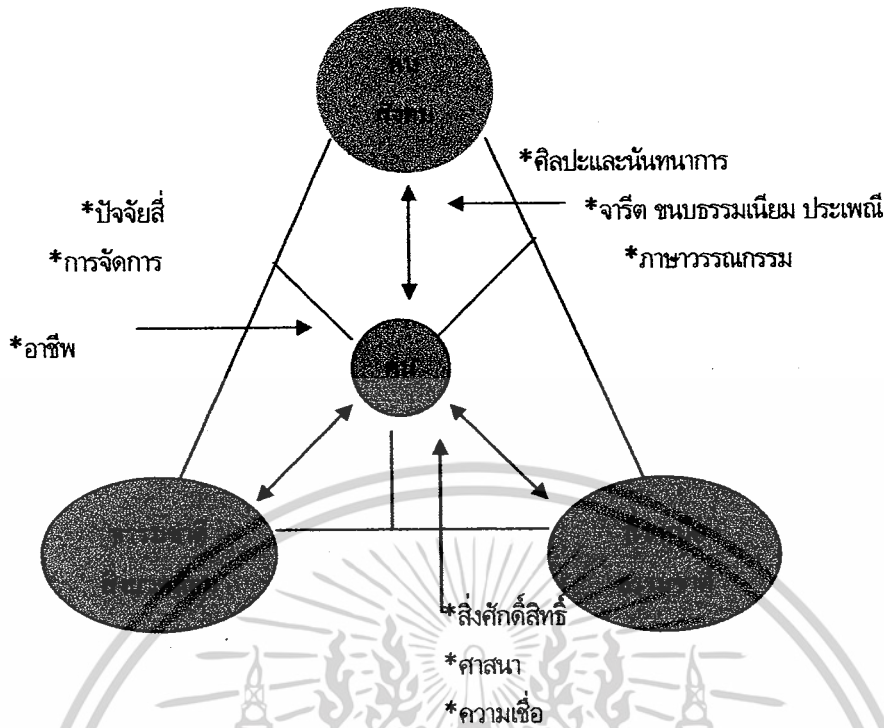
1. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน
4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. ภูมิปัญญา ไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม

2.4.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญา ไทยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่รวมกัน ในสังคม หรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สมบัติของเรื่องเดียวกัน หมายถึง ชีวิตชุมชนสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา

2.5 ประเภทของภูมิปัญญา

1. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา เป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติ ของเผ่าพันธุ์หรือเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน

2. ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นวิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง แต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีเงื่อนไขปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป นำมาใช้แก้ไขปัญหาคืออาศัยศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต หรือเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่ปฏิบัติ ได้มีพลังและสำคัญยิ่ง ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดสร้างสรรค์การผลิตและช่วยในด้านการทำงาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุ มีผลในตัวเอง

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดว่าวิเคราะห์จนเกิดปัญหาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง จัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวเอง จึงควรมีการสืบค้น รวบรวม ศึกษา ถ่ายทอด พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

4. ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะของคนไทยที่เกิดจากการส่งเสริมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเลือกสรร เรียนรู้ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

2.6 สาขาของภูมิปัญญา

โดยทั่วไปจะมีการกำหนดประเภทของภูมิปัญญาที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้มีวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และตรงกับสาขา ซึ่งมีการแบ่งประเภทของภูมิปัญญาไว้ 11 สาขา ดังนี้

1. เกษตรกรรม เป็นความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านเกษตรกรรมกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานความรู้เดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสานสวนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ไร่นาสวนผสม และสวนผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ปัญหาโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร

2. อุตสาหกรรมและหัตถกรรม เป็นการเรียนรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อชะลอการนำเข้าตลาดเพื่อแก้ปัญหาการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมชาติอันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม

3. การแพทย์แผนไทย เป็นความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแผนโบราณไทย

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน

5. กองทุนธุรกิจชุมชน เป็นความสามารถในการจัดการบริหารด้านการสะสมและบริหารกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปแบบของการออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6. **สวัสดิการ** เป็นความสามารถในการจัดการสวัสดิการ การการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ วิทยาลัยพยาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการชุมชน

7. **ศิลปกรรม** เป็นความสามารถ ในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและนันทนาการ

8. **การจัดการ** เป็นความสามารถในการบริหารจัดการทางด้านต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจน ทั้งทางด้านสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย

9. **ภาษาและวัฒนธรรม** เป็นความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับทางด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษาตลอดจนวรรณกรรมทุกประเภท พื้นฟูการเรียน การสอนภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ

10. **ศาสนาประเพณี** เป็นความสามารถในการประยุกต์และปรับหลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อ สิ่งแวดล้อมเป็นต้น

11. **อาหารและโภชนาการ** เป็นความรู้ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ ผลิต คิดค้น ทางด้านอาหารและ โภชนาการที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เหมาะสมกับชุมชนสถานการณ์ เป็น สินค้าและบริการที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นด้วย (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 2550)

2.7 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ภูมิปัญญาทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติและดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้
2. ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรร โลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล
3. ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย
4. ภูมิปัญญามีคุณค่า ไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.8 กลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากเป็นจะเป็นคนในครอบครัว เป็นญาติในสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่าง ผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหน จะไม่แพร่กระจายให้คนอื่น ๆ รู้ ที่เป็นเช่นนี้มีสาเหตุหลายประการดังนี้

1. กลัวการแก่งแย่งทำมาหากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่ต้องทำผลผลิตเพื่อค้าขาย
2. กลัวชื่อเสียง เกียรติภูมิ และกลัวคนอื่นขโมยภูมิปัญญา ถ้าถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นแล้วเขาทำดีกว่า เจ้าสำหรับก็จะไม่มีชื่อเสียง
3. มีความเชื่อและถือสัจจะจากปู่ ย่า ตา ทวด ที่ต้องปกปิดเคล็ดลับหรือกลวิธีการผลิต
4. สื่อและเทคโนโลยียังไม่พัฒนาเท่าที่ควร

ปัจจุบันนี้ กลุ่มเป้าหมายของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นขยายไปสู่สาธารณชนทั่วไปบ้างแล้ว อาจมีสาเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ได้รับการกระตุ้นและการสร้างความตระหนักจากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น หน่วยงานพัฒนาชุมชน กรมศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานเกษตร ฯลฯ
2. การถ่ายทอดความรู้ได้รับค่าตอบแทน ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนจะตั้งราคาวิชาไว้มากน้อยขึ้นอยู่กับความต้องการตลาดของวิชา อาชีพนั้น ๆ
3. สื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท ภูมิปัญญาสามารถถ่ายทอดความรู้โดยใช้สื่อต่าง ๆ ได้สะดวก หน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนภูมิปัญญา ก็สามารถถ่ายทอด สืบทอดความรู้ได้อย่างกว้างขวาง
4. ความจำเป็นในการผลิต ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากคนในครอบครัวหรือผู้สืบสายเลือด เพื่อต้องการเพิ่มผลผลิตสู่ตลาด (สุชาติณี ปัดทอง, 2549: 9-13)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้าน บ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมวงคล อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมวงคล อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งทั้งหมดมีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ในปี พ.ศ. 2550 จำนวนทั้งหมด 150 ครอบครัว

3.2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง จากประชากรผู้ทำการเกษตร ของชาวบ้าน บ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมวงคล อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการกำหนดเกณฑ์ตัวอย่าง เกษตรกรที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 1 รายต่อครอบครัว เนื่องจากเชื่อได้ว่า มีประสบการณ์ในการทำเกษตร ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนรวมทั้งสิ้น 150 ราย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 45 ราย จาก 45 ครอบครัว คิดเป็น 30 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเกษตรกร ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปิดและปลายเปิด

3.3.2 วิธีดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ และลักษณะของแบบสัมภาษณ์

1) ศึกษาวัตถุประสงค์ในการวิจัย และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นและขอบเขตของแบบสัมภาษณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์

3) นำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษตรวจสอบความถูกต้อง

4) นำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษแนะนำ ซึ่งแบบสัมภาษณ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชุด คอน โดยมียรายละเอียดดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้าน มีทั้งหมด 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้ให้สัมภาษณ์)

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง มีทั้งหมด 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล (สถานภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน)

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ตอนที่ 5 ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ตอนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับชาวบ้าน บ้านหนองปลาชีวิ จำนวน 5 ราย ที่ไม่
กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบสัมภาษณ์ ทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ และนำไป
สัมภาษณ์เกษตรกรต่อไป

3.3.3 วิธีการดำเนินการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับเกษตรกร ในหมู่บ้านบ้านหนองปลาชีวิ ตำบลศรีมงคล อำเภอ
ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 ถึงวันที่ 29 กุมภาพันธ์
2550 โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 45 คน จาก 150 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ซึ่ง
ตัวอย่างที่เหลือไม่สามารถทำการสัมภาษณ์ได้เนื่องจาก ช่วงเวลาดังกล่าว ไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความถี่
(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard
Division) เพื่ออธิบายและพรรณนาข้อมูลในเชิงปริมาณและคุณภาพ และ ค่า Chi-Square เพื่อหา
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่มีต่อปัจจัย
ด้านต่าง ๆ ใช้เกณฑ์การแปลความหมายข้อมูล โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ดังนี้ (รวีวรรณ
ชินะตระกูล, 2533: 44-45)

2.50-3.00	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
1.50-2.49	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
1.00-1.49	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน สภาพพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้าน และ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านจำนวนทั้งหมด 45 คน จาก 150 คน (ตัวแทน 45 ครัวเรือน จาก 150 ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 30 เนื่องจากช่วงเวลาในการสัมภาษณ์นั้นชาวบ้านบางครัวเรือนไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้าน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการวิจัย

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน (ปัจจัยส่วนบุคคล)

ตารางที่ 1 เพศของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว

เพศ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
ชาย	26	57.8
หญิง	19	42.2
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 1 แสดงเพศของชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านหนองปลาชีว ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีอายุมากกว่า 40 ปี จำนวน 45 คน พบว่า มีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิง ใกล้เคียงกัน คือ เพศชาย ร้อยละ 57.8 และเพศหญิง ร้อยละ 42.2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2 อายุของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ

อายุ (ปี)	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
40 - 45	18	40.0
46-50	11	24.4
51-55	7	15.6
56-60	4	8.9
61-65	2	4.4
66-70	3	6.7
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 2 แสดงอายุของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ พบว่า ชาวบ้านหมู่บ้านหนองปลาชีวิ ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 40 - 45 ปี (ร้อยละ 40.0) และมีอายุระหว่าง 46-50 ปี มีจำนวนรองลงมา (ร้อยละ 24.4) มีอายุระหว่าง 51-55 ปี (ร้อยละ 15.6) มีอายุระหว่าง 56-60 ปี (ร้อยละ 8.9) มีอายุระหว่าง 66-70 ปี (ร้อยละ 6.7) และมีอายุระหว่าง 61-65 ปี (ร้อยละ 4.4) น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 3 สถานภาพของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ

สถานภาพ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
สมรส	37	82.3
สมรสและแยกกันอยู่	2	4.4
หม้าย/หย่าร้าง	6	13.3
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 3 แสดงสถานภาพของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ พบว่า สถานภาพของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิส่วนใหญ่มีสถานภาพ สมรสและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 82.3) รองลงมา มีสถานภาพเป็นหม้ายและหย่าร้าง (ร้อยละ 13.3) มีสถานภาพสมรสและแยกกันอยู่ (ร้อยละ 4.4) น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนสมาชิกในครอบครัวของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี

สมาชิกในครอบครัว (คน)	ค่าความถี่ (n=45)	ร้อยละ (%)
1	2	4.4
2	3	6.7
3	15	33.3
4	9	20.0
5	11	24.4
6	3	6.7
7	1	2.2
9	1	2.2
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัว ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี พบว่า ชาวบ้านหมู่บ้านหนองปลาชีส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว จำนวน 3 คน (ร้อยละ 33.3) รองลงมาคือ มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 5 คน (ร้อยละ 24.4) มีสมาชิกในครอบครัว จำนวน 4 คน (ร้อยละ 20.0) มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 6 คนและ 2 คน (ร้อยละ 6.7) มีสมาชิกในครอบครัว 1 คน (ร้อยละ 4.4) มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 7 คน และ 9 คน (ร้อยละ 2.2) น้อยที่สุดตามลำดับ

ตารางที่ 5 จำนวนสมาชิกในครอบครัวเพศชายของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี

จำนวนสมาชิก (คน)	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
0	3	6.7
1	13	28.9
2	20	44.4
3	5	11.1
4	3	6.7
5	1	2.2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ขออนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 5 แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพศชายของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี พบว่า ชาวบ้านหมู่บ้านหนองปลาชีส่วนใหญ่มีสมาชิกเพศชายในครอบครัว จำนวน 2 คน (ร้อยละ 44.4) รองลงมา มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 28.9) มีจำนวน 3 คน (ร้อยละ 11.1) จำนวน 4 คน และไม่มีเพศชาย (ร้อยละ 6.7) เท่ากัน และมีสมาชิกเพศชายในครอบครัวจำนวน 5 คน (ร้อยละ 2.2) น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 6 จำนวนสมาชิกในครอบครัวเพศหญิงของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี

จำนวนสมาชิก (คน)	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
0	1	2.2
1	11	24.4
2	20	44.4
3	10	22.2
4	2	4.4
6	1	2.2
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 6 แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพศหญิงของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี พบว่า ชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีส่วนใหญ่มีสมาชิกเพศหญิงในครอบครัว จำนวน 2 คน (ร้อยละ 44.4) รองลงมา มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 24.4) จำนวน 3 คน (ร้อยละ 22.2) จำนวน 4 คน (ร้อยละ 4.4) และมีสมาชิกเพศหญิงในครอบครัวจำนวน 5 คนและไม่มีเพศหญิง (ร้อยละ 2.2) น้อยที่สุดเท่ากัน ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ระดับการศึกษาของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี

ระดับการศึกษา	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
ประถมศึกษาปีที่ 4	27	60.0
ประถมศึกษาปีที่ 6	12	26.7
มัธยมศึกษาปีที่ 3	4	8.9
มัธยมศึกษาปีที่ 6	2	4.4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 7 แสดงระดับการศึกษาของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ พบว่า ชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 60.0) รองลงมาจบ การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 26.7) จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ร้อยละ 8.9) และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 4.4) น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 8 อาชีพหลักของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ

อาชีพ	ค่าความถี่ (n = 54)	ร้อยละ (%)
เกษตรกรกรรม	45	100.0
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 8 แสดงอาชีพหลักของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ พบว่า ชาวบ้านหมู่บ้าน หนองปลาชีวิทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นอาชีพหลัก (ร้อยละ 100.0)

ตารางที่ 9 อาชีพเสริมของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ

อาชีพ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
รับจ้างทั่วไป	28	62.2
ค้าขาย	1	2.2
ไม่มีอาชีพเสริม	16	35.6
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 9 แสดงอาชีพเสริมของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ พบว่า ชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม (ร้อยละ 62.2) รองลงมา ประกอบอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 2.2) และ ไม่ได้ประกอบอาชีพเสริม (ร้อยละ 35.6) ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 10 รายได้ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ

รายได้ (บาท/ปี)	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
36,000	5	11.1
40,000	1	2.2
60,000	6	13.3
70,000	2	4.4
80,000	4	8.9
84,000	1	2.2
100,000	22	48.9
150,000	3	6.7
200,000	1	2.2
รวม	45	100.0

ตารางที่ 10 แสดงรายได้ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิพบว่า ชาวบ้านหมู่บ้านหนองปลาชีวิส่วนใหญ่ มีรายได้ 100,000 บาท/ปี (ร้อยละ 48.9) รองลงมา มีรายได้ 60,000 บาท/ปี (ร้อยละ 13.3) มีรายได้ 36,000 บาท/ปี (ร้อยละ 11.1) มีรายได้ 80,000 บาท (ร้อยละ 8.9) มีรายได้ 150,000 บาท/ปี (ร้อยละ 6.7) มีรายได้ 70,000 บาท/ปี (ร้อยละ 4.4) มีรายได้ 40,000 บาท/ปี 84,000 บาท/ปีและมีรายได้ 200,000 บาท/ปี น้อยที่สุด (ร้อยละ 2.2) ตามลำดับ

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีวิ

เพศ	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
ชาย	20 (44.4)	6 (13.3)	26 (57.7)
หญิง	16 (35.6)	3 (6.7)	19 (42.3)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = .364 df = 1 Sig. = .546
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ระบบเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า เพศของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดย เพศชาย เคยมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร (ร้อยละ 44.4) ส่วนเพศหญิงมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรรองลงมา (ร้อยละ 35.6)

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

อายุ	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
40 - 45	13 (28.9)	5 (11.1)	18 (40.0)
46-50	10 (22.2)	1 (2.2)	11 (24.4)
51-55	6 (13.3)	1 (2.2)	7 (15.5)
56-60	4 (8.9)	- (-)	4 (8.9)
61-65	2 (4.4)	- (-)	2 (4.4)
66-70	1 (2.2)	2 (4.4)	3 (6.6)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 7.225 df = 5 Sig. = .204

จากตารางที่ 12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า ระดับอายุของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยชาวบ้านมีอายุอยู่ระหว่าง 40 – 45 ปี เคยถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร มากที่สุด (28.9) รองลงนามีอายุอยู่ระหว่าง 46-50 ปี (ร้อยละ 22.2) มีอายุอยู่ระหว่าง 51-55 ปี (ร้อยละ 13.3) ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้าน
บ้านหนองปลาชีว

สถานภาพ	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
สมรส	3 (6.7)	- (-)	3 (6.7)
สมรสและอยู่ด้วยกัน	26 (57.8)	8 (17.8)	34 (75.6)
สมรสแต่แยกกันอยู่	1 (2.2)	1 (2.2)	2 (4.4)
หย่าร้าง/หม้าย	6 (13.3)	- (-)	6 (13.3)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 3.640 df = 3 Sig. = .303

จากตารางที่ 13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว พบว่า สถานภาพของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีวไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งของชาวบ้านมีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 57.8) รองลงมา มีสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย (ร้อยละ 13.3) ตามลำดับ

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีวิ

ระดับการศึกษา	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
ต่ำกว่า ป. 4 และ ป. 4	21 (46.7)	6 (13.3)	27 (60.0)
ป. 6	9 (20.0)	3 (6.7)	12 (26.7)
ม. 3	4 (8.9)	- (-)	4 (8.9)
ม. 6	2 (4.4)	- (-)	2 (4.4)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 1.771 df = 3 Sig. = .621

จากตารางที่ 14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีวิ พบว่า ระดับการศึกษาของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีวิ ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยเกือบถึงครึ่งหนึ่งชาวบ้านมีระดับการศึกษาต่ำกว่า ป. 4 และ ป. 4 (ร้อยละ 46.7) รองลงมาชาวบ้านมีระดับการศึกษา ป. 6 (ร้อยละ 20.0) ตามลำดับ

4.1.2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหมู่บ้าน บ้านหนองปลาชีวิ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

4.1.2.1 สภาพทั่วไปและการทำการเกษตรของเกษตรกรชาวบ้าน บ้านหนองปลาชีวิ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้นำหมู่บ้านและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูล ที่มีในหมู่บ้านสามารถสรุปได้ดังนี้

บ้านหนองปลาชีวิ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอไทรโยค ประมาณ 30 กิโลเมตรมีพื้นที่ประมาณ 44 ตารางกิโลเมตร

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หรือประมาณ 27,000 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาเป็นแนวยาว กั้นเขต หมู่บ้าน 2 ฝั่ง คือ ภูเขาป้อมอยู่ฝั่งตะวันออกของหมู่บ้าน และภูเขาหนองใหญ่อยู่ฝั่งตะวันตกของ หมู่บ้าน ดินมีลักษณะเป็นดินดำร่วน เหมาะแก่การทำการเกษตร มีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ หมู่ 7 บ้านทุ่งเรือ โกลน ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค
ทิศใต้	ติดกับ หมู่ 1 บ้านหินลาด ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค และ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง
ทิศตะวันออก	ติดกับ หมู่ 2 บ้านท่ามะเค็ด และหมู่ 1 บ้านหินลาด ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค
ทิศตะวันตก	ติดกับ หมู่ 8 ท่าข้ามสุค และ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง

มีวัด 2 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง และ โรงเรียนขยายโอกาส 1 แห่ง ดังนี้ วัดหนองปลาชิว วัดหนองแจง สำนักสงฆ์หนองปล้อง สำนักสงฆ์อนิจจา และ โรงเรียนบ้านหนองปลาชิว

ระบบสาธารณูปโภค บ้านหนองปลาชิวยังขาดระบบสาธารณูปโภคหลายอย่าง ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังบดอัด เป็นระยะทาง 28 กิโลเมตร

ข้อมูลด้านประชากร บ้านหนองปลาชิว หมู่ที่ 6 มีจำนวนหลังคาเรือน 282 ครัวเรือน มีประชากร 1,009 คน เป็นชาย 503 คน เป็นหญิง 506 คน โดยอาศัยอยู่เป็นกลุ่มดังนี้

ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ประชาชนทุกคนภายในหมู่บ้านถือขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ซึ่งได้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีหลายกิจกรรมได้ดำเนินการมาตลอด เช่น วันขึ้นปีใหม่ ประชาชนภายในหมู่บ้านร่วมกันทำบุญ และในช่วงเดือนมีนาคม เดือนเมษายน เดือนพฤษภาคม ก็มีประเพณี ประเพณีบุญมหาชาติ ประเพณีบุญสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เดือนมิถุนายน เดือน กรกฎาคม

ข้อมูลประกอบอาชีพหลัก/รอง ชาวบ้านในหมู่บ้านหนองปลาชิว ประกอบอาชีพเกษตร ร้อยละ 90.0 และ ร้อยละ 8.0 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 2 ประกอบอาชีพค้าขาย

ปัญหาที่สำคัญในการประกอบอาชีพของประชาชนภายในหมู่บ้าน ปัญหาที่สำคัญที่พบในการประกอบอาชีพ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) ชาวบ้านขาดแหล่งน้ำที่จะทำการเกษตร 2) ราคาผลผลิตด้านการเกษตรตกต่ำ 3) ปัจจัยการผลิตราคาสูง 4) แรงงานมีอัตราค่าแรงแพง 5) ขาดระบบสาธารณูปโภคที่ใช้ในการเกษตร เช่น ไฟฟ้า และ 6) สารพิษตกค้างในดิน และผลผลิตทางการเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.3 ปัจจัยด้านสังคม

ตารางที่ 15 ปัจจัยด้านสังคม

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
บทบาทและหน้าที่ในสังคม		
ไม่มี	41	91.1
มี	4	8.9
- กรรมการหมู่บ้าน	(2)	(4.4)
- อสม.	(2)	(4.4)
ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว		
มาก	45	100
ปานกลาง	-	-
น้อย	-	-
การมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม		
ไม่มี	5	11.1
มี	40	88.9
- เป็นประจำ	(17)	(37.8)
- เป็นบางครั้ง	(16)	(35.6)
- นาน ๆ ครั้ง	(7)	(15.6)

จากตารางที่ 15 แสดงปัจจัยด้านสังคม พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวะ บทบาทและหน้าที่ในสังคมเพียง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 โดยเป็นกรรมการหมู่บ้าน และ อสม. มีระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวในระดับมากทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100.0 และมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.9 ซึ่งมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคมเป็นประจำ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 37.8) เป็นบางครั้ง จำนวน 16 คน (ร้อยละ 35.6) และ นาน ๆ ครั้ง จำนวน 7 คน (ร้อยละ 15.6) ตามลำดับ

๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 16 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร

รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ความสัมพันธ์ของเครือข่ายของคนในชุมชน	2.73	.495	มาก
ความสามัคคีและการรวมกลุ่มของคนในชุมชน	2.42	.657	ปานกลาง
ทัศนคติ/ความเชื่อของคนในชุมชน	2.27	.720	ปานกลาง
ค่านิยม/การคล้อยตามของคนในท้องถิ่น	2.27	.654	ปานกลาง
บทบาทและหน้าที่ในครอบครัว	2.22	.375	ปานกลาง
บทบาทของผู้ในชุมชน	2.16	.824	ปานกลาง
ผู้นำทางความคิดในชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน)	2.09	.633	ปานกลาง
การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร	1.96	.706	ปานกลาง
สถานศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	1.71	.787	ปานกลาง
ภาษาและการสื่อสารในชุมชน	0.73	.720	น้อย

จากตารางที่ 16 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวะ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร ในระดับมาก คือ ความสัมพันธ์ของเครือข่ายของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.73$) ระดับปานกลาง คือ ความสามัคคีและการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.42$) ทัศนคติ/ความเชื่อของคนในชุมชนและทัศนคติ/ความเชื่อของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.27$) บทบาทและหน้าที่ในครอบครัว ($\bar{X} = 2.22$) บทบาทของผู้ในชุมชน ($\bar{X} = 2.16$) ผู้นำทางความคิดในชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน) ($\bar{X} = 2.09$) การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร ($\bar{X} = 1.96$) สถานศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ($\bar{X} = 1.71$) และระดับน้อยคือ ภาษาและการสื่อสารในชุมชน ($\bar{X} = 0.73$) ตามลำดับ

ตารางที่ 17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและหน้าที่ในสังคมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

บทบาทและหน้าที่ในสังคม	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
มี	2 (4.4)	2 (4.4)	4 (8.9)
ไม่มี	34 (75.6)	7 (15.6)	41 (91.1)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 2.470 df = 1 Sig. = .116

จากตารางที่ 17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและหน้าที่ในสังคมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า บทบาทและหน้าที่ในสังคมของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีบทบาทและหน้าที่ในสังคม (ร้อยละ 75.6) และมีบทบาทและหน้าที่ในสังคมเพียง (ร้อยละ 4.4).

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

การมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
มี	32 (71.1)	4 (8.9)	36 (80.0)
ไม่มี	8 (17.8)	1 (2.2)	9 (20.0)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = .000 df = 1 Sig. = 1.000

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว พบว่า การมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคมของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านมีการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม มากถึงร้อยละ 71.1 และไม่มีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม เพียงร้อยละ 17.8

4.1.4 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 19 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
การประกอบอาชีพหลัก		
ไม่มี	-	-
มี	45	100.0
- เกษตรกรรม	(45)	(100.0)
รายได้จากอาชีพหลัก (บาท/ปี)		
น้อยกว่า 30,000	2	4.4
30,001-60,000	11	24.4
60,001-90,000	8	17.8
90,001-120,000	21	46.7
มากกว่า 120,000	3	6.7
รายได้ต่ำสุด 10,000 บาท/ปี		
รายได้สูงสุด 150,000 บาท/ปี		
รายได้เฉลี่ย 82,755.56 บาท/ปี		
การประกอบอาชีพเสริม		
ไม่มี	18	40.0
มี	27	60.0
รับจ้างทั่วไป	(27)	(60.0)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 19 (ต่อ)

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
รายได้จากอาชีพเสริม (บาท/ปี)		
น้อยกว่า 20,000	8	17.8
20,001-40,000	18	40.0
มากกว่า 40,000	1	2.2
รายได้ต่ำสุด 10,000 บาท/ปี		
รายได้สูงสุด 50,000 บาท/ปี		
รายได้เฉลี่ย 28,000 บาท/ปี		
ประมาณรายจ่ายของท่านและครอบครัวต่อเดือน		
น้อยกว่า 3,000 บาท	40	88.9
3,001-6,000 บาท	5	11.1
6,001-9,000 บาท	-	-
มากกว่า 9,000 บาท	-	-
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 19 แสดงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวิ มีการประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรรวมทั้งคิดเป็นร้อยละ 100 มีรายได้ต่ำสุด 10,000 บาท/ปี รายได้สูงสุด 150,000 บาท/ปี รายได้เฉลี่ย 82,755.56 บาท/ปี มีการประกอบอาชีพเสริม 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.0 ไม่มีการประกอบอาชีพเสริม 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีรายได้จากอาชีพเสริมต่ำสุด 10,000 บาท/ปี สูงสุด 50,000 บาท/ปี รายได้เฉลี่ยจากอาชีพเสริม 28,000 บาท/ปี มีรายจ่ายน้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน เป็นส่วนใหญ่ จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 88.9)

ตารางที่ 20 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทาง

การเกษตร

รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
ราคาผลผลิต	2.51	.549	มาก
แหล่งจำหน่ายและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร	2.49	.626	ปานกลาง
แหล่งเงินทุน	2.33	.674	ปานกลาง
รายได้ของคนในชุมชน	2.16	.878	ปานกลาง
การมีหนี้สิน	1.44	1.013	น้อย
ฐานะของครอบครัว	1.42	.988	น้อย

จากตารางที่ 20 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับมาก คือ ราคาผลผลิต ($\bar{X} = 2.51$) ระดับปานกลาง คือ แหล่งจำหน่ายและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.49$) แหล่งเงินทุน ($\bar{X} = 2.33$) รายได้ของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.16$) และระดับน้อย คือ การมีหนี้สิน ($\bar{X} = 1.44$) ฐานะของครอบครัว ($\bar{X} = 1.42$) ตามลำดับ

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือนกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี

ประมาณการรายจ่ายของ ครอบครัวต่อเดือน	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
น้อยกว่า 3,000 บาท	32 (71.1)	8 (17.8)	40 (88.9)
3,001-6,000 บาท	4 (8.9)	1 (2.2)	5 (11.1)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = .000 df = 1 Sig. = 1.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือนกับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี พบว่า ประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือนของชาวบ้านหนองปลาชี ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านมีประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือน อยู่ที่ระดับ น้อยกว่า 3,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 71.1) และ ประมาณการค่าใช้จ่ายของครอบครัวต่อเดือนที่ระดับ 3,001-6,000 บาท (ร้อยละ 8.9)

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากอาชีพหลักกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี

รายได้จากอาชีพหลัก	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
น้อยกว่า 30,000	1 (2.2)	1 (2.2)	2 (4.4)
30,001-60,000	7 (15.6)	4 (8.9)	11 (24.4)
60,001-90,000	7 (15.6)	1 (2.2)	8 (17.8)
90,001-120,000	18 (40.0)	3 (6.7)	21 (46.7)
มากกว่า 120,000	3 (6.7)	- (-)	3 (6.7)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 4.24 df = 4 Sig. = .351

จากตารางที่ 22 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากอาชีพหลักกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี พบว่า รายได้จากอาชีพหลักของชาวบ้านหนองปลาชี ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยชาวบ้านมีรายได้จากอาชีพหลัก ที่ระดับ 90,001-120,000 บาทมากที่สุด (ร้อยละ 40.0) รองลงมา มีรายได้อยู่ที่ระดับ 30,001-60,000 บาท และ 60,001-90,000 บาท เท่ากัน (ร้อยละ 15.6) ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.5 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ตารางที่ 23 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
แหล่งน้ำในการทำกรเกษตร		
ไม่มี	11	24.4
มี	34	75.6
- ไม่เพียงพอ	(34)	(75.6)
- เพียงพอ	(-)	(-)
ป่าไม้และทรัพยากรจากป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น		
ไม่มี	-	-
มี	45	100
- มีการใช้ประโยชน์	(45)	(100)
- ไม่ได้ใช้ประโยชน์ใดๆ	(-)	(-)
การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน (ไร่)		
ไม่มี	-	-
มี	45	100
น้อยกว่า 10 ไร่	6	13.3
11-20 ไร่	7	15.6
21-40 ไร่	15	33.3
41-60 ไร่	11	24.4
61-80 ไร่	2	4.4
80-100 ไร่	3	6.7
มากกว่า 100 ไร่	1	2.2
เป็นเจ้าของที่ดินทำกินน้อยที่สุด 5 ไร่		
เป็นเจ้าของที่ดินทำกินมากที่สุด 120 ไร่		
เป็นเจ้าของที่ดินทำกินเฉลี่ย 39.36 ไร่		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 23 (ต่อ)

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
การใช้ประโยชน์จากที่ดิน		
ใช้พื้นที่ทั้งหมด	19	42.2
ใช้บางส่วน	26	57.8
มีพันธุ์พืชพืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี		
ไม่มี	2	4.4
มี	43	95.6
- ไม่เพียงพอ	(43)	(95.6)
- เพียงพอ	(-)	(-)

จากตารางที่ 23 แสดงปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีว มีแหล่งทำการเกษตรและไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร จำนวน 34 ราย (ร้อยละ 76.6) มีทรัพยากรป่าไม้และมีการใช้ทรัพยากรจากป่าทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) ทั้งหมดมีที่ดินทำกิน (ร้อยละ 100.0) เป็นเจ้าของที่ดินทำกินน้อยที่สุด 5 ไร่ เป็นเจ้าของที่ดินทำกินมากที่สุด 120 ไร่ เป็นเจ้าของที่ดินทำกินเฉลี่ย 39.36 ไร่ มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน โดยใช้พื้นที่ทั้งหมด จำนวน 19 ราย (ร้อยละ 42.2) และใช้ประโยชน์จากพื้นที่บางส่วน จำนวน 26 ราย (ร้อยละ 57.8) มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี จำนวน 43 ราย (ร้อยละ 95.6) ซึ่งทั้งมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ตารางที่ 24 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร

รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปริมาณน้ำฝน	2.62	.490	มาก
จำนวนแหล่งน้ำในชุมชน	2.60	.618	มาก
ขนาดป่าไม้และทรัพยากรจากป่า เช่น หน่อไม้ เป็นต้น	2.53	.505	มาก
การมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี	2.04	.796	ปานกลาง
ขนาดของพื้นที่/ที่ดินทำกิน	1.93	.889	ปานกลาง
ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	1.91	.821	ปานกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนไว้สำหรับควรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่แจ้งขออนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 24 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับมาก คือ ปริมาณน้ำฝน ($\bar{X} = 2.62$) จำนวนแหล่งน้ำในชุมชน ($\bar{X} = 2.60$) ขนาดป่าไม้และทรัพยากรจากป่า เช่น หน่อไม้เห็ด ($\bar{X} = 2.53$) ระดับปานกลาง คือ การมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี ($\bar{X} = 2.04$) ขนาดของพื้นที่/ที่ดินทำกิน ($\bar{X} = 1.93$) ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ($\bar{X} = 1.91$) ตามลำดับ

ตารางที่ 25 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งน้ำในการทำการเกษตรกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี

แหล่งน้ำในการทำการเกษตร	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
มี	27 (60.0)	7 (15.6)	34 (75.6)
ไม่มี	9 (20.0)	2 (4.4)	11 (42.4)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = .030 df = 1 Sig. = .862

จากตารางที่ 25 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งน้ำในการทำการเกษตรกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี พบว่า แหล่งน้ำในการทำการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชี ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านมีแหล่งน้ำในการทำการเกษตรมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 60.0) และไม่มีแหล่งน้ำร้อยละ 20.0

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของที่ดินทำกินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
น้อยกว่า 10 ไร่	6 (13.3)	- (-)	6 (13.3)
11-20 ไร่	5 (11.1)	2 (4.4)	7 (15.5)
21-40 ไร่	12 (26.7)	3 (6.7)	15 (33.4)
41-60 ไร่	8 (17.8)	3 (6.7)	11 (24.5)
61-80 ไร่	2 (4.4)	- (-)	2 (4.4)
80-100 ไร่	2 (4.4)	1 (2.2)	3 (6.7)
มากกว่า 100 ไร่	1 (2.2)	- (-)	1 (2.2)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 3.268 df = 6 Sig. = .774

จากตารางที่ 26 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของที่ดินทำกินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า การเป็นเจ้าของที่ดินทำกินของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านการเป็นเจ้าของที่ดินทำกินอยู่ระหว่าง 21-40 ไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 26.7) รองลงมาการเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน อยู่ระหว่าง 41-60 ไร่ ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 27 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

การใช้ที่ดิน	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
ใช้ทั้งหมด	18 (40.0)	8 (17.8)	26 (57.8)
ใช้บางส่วน	18 (40.0)	1 (2.2)	19 (42.2)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 4.464 df = 1 Sig. = .035

จากตารางที่ 27 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ที่ดินกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า การใช้ที่ดินของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินใช้ทั้งหมดและใช้บางส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 40.0)

ตารางที่ 28 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
มี	35 (77.8)	8 (17.8)	43 (95.6)
ไม่มี	1 (2.2)	1 (2.2)	2 (4.4)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = 1.177 df = 1 Sig. = .278

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 28 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดีกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า การมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดีของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดีมากกว่า (ร้อยละ 77.8) ชาวบ้านที่ไม่มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดี (ร้อยละ 2.2)

4.1.6 ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ตารางที่ 29 ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น		
ไม่มี	2	4.4
มี	43	95.6
- เป็นประจำ	(-)	(-)
- เป็นบางครั้ง	(43)	(95.6)
การถ่ายทอดความรู้ประเพณีทางการเกษตร		
ไม่เคย	1	2.2
เคย (ตอบได้หลายข้อ)	44	97.8
- ลงแขก	(1)	(2.2)
- การเอาแรงช่วยเหลือ	(7)	(15.6)
- ทำขวัญข้าว	(43)	(95.6)

จากตารางที่ 29 แสดงปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น จำนวน 43 ราย (ร้อยละ 95.6) ซึ่งทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง เคยถ่ายทอดความรู้ประเพณีทางการเกษตร จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.8 ซึ่งถ่ายทอด โดยการเอาแรงช่วยเหลือ (ร้อยละ 15.6) การทำขวัญข้าว (ร้อยละ 15.6) การลงแขก (ร้อยละ 2.2) ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 30 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีต่อการถ่ายทอด
ภูมิปัญญาทางการเกษตร

รายการ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
การประดิษฐ์เครื่องทางการเกษตร เช่น แห ลอบ เป็นต้น	2.33	.739	ปานกลาง
ประเพณีทางการเกษตร เช่น ลงแขก การเอาแรง เป็นต้น	2.11	.959	ปานกลาง
การทำขวัญข้าว	1.18	.806	ปานกลาง
การทำบุญต่าง ๆ ตามประเพณีนิยมในหมู่บ้าน	0.93	.939	น้อย

จากตารางที่ 30 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับปานกลาง คือ การประดิษฐ์เครื่องทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.33$) ประเพณีทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.11$) การทำขวัญข้าว ($\bar{X} = 1.18$) และระดับน้อย คือ การทำบุญต่าง ๆ ตามประเพณีนิยมในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 0.93$) ตามลำดับ

ตารางที่ 31 การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านการเกษตรของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี

รายการ	ค่าความถี่ (n = 45)	ร้อยละ (%)
เคย	36	80.0
ไม่เคย	9	20.0
รวม	45	100.0

จากตารางที่ 31 การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านการเกษตรของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี พบว่า ชาวบ้านเคยถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านการเกษตร จำนวน 36 คน คิดเป็น ร้อยละ 80.0 และไม่เคยถ่ายทอดภูมิปัญญาจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 32 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น
กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลป วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
มี	34 (75.6)	9 (20.0)	43 (95.6)
ไม่มี	2 (4.4)	- (-)	2 (4.4)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = .523 df = 1 Sig. = .469

จากตารางที่ 32 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยชาวบ้านมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น (ร้อยละ 75.6) มากกว่าชาวบ้านที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม (ร้อยละ 4.4)

ตารางที่ 33 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตรกับการ
ถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี

การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ ประเพณีทางการเกษตร	การถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร		รวม
	เคย	ไม่เคย	
มี	35 (77.8)	9 (20.0)	44 (97.8)
ไม่มี	1 (2.2)	- (-)	1 (2.2)
รวม	36 (80.0)	9 (20.0)	45 (100.0)

Chi-square = .523 df = 1 Sig. = .613

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 33 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตรกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย ชาวบ้านมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตร ร้อยละ 77.8 และ ไม่มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตร ร้อยละ 2.2

ตารางที่ 34 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี

รายการ	ค่าความถี่ (n = 36)	ร้อยละ (%)
ไม่มีปัญหา	26	72.2
ไม่มีปัญหาและอุปสรรค	10	27.8
ขาดแคลนระบบสาธารณูปโภค	(4)	(11.1)
ขาดแคลนแหล่งน้ำทำการเกษตร	(2)	(5.6)
ประสบภัยธรรมชาติ	(1)	(2.8)
ขาดแคลนแหล่งเงินทุน	(1)	(2.8)
ขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ	(1)	(2.8)
การคมนาคมไม่สะดวก	(1)	(2.8)

จากตารางที่ 34 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี พบว่า ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชี ที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร จำนวน 36 คนมีปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดในเรื่อง การขาดแคลนระบบสาธารณูปโภค มากที่สุด จำนวน 4 คน (ร้อยละ 11.1) รองลงมา คือ ขาดแคลนแหล่งน้ำทำการเกษตร จำนวน 2 คน (ร้อยละ 5.6) และปัญหา การประสบภัยธรรมชาติ การขาดแคลนแหล่งเงินทุน การขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ และการคมนาคมไม่สะดวก มีจำนวนเท่ากัน คือ 1 คน (ร้อยละ 2.8) ตามลำดับ

4.2 วิจารณ์ผล

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่มีอายุ 40 ปีของชาวบ้านหนองปลาชีวมีสักส่วนเพศชาย และหญิงใกล้เคียงกัน มีอายุระหว่าง 40 – 45 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 40.0) ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกร และมีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเป็นส่วนใหญ่มิมีรายได้ประมาณ 100,000 บาท ต่อปี ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรมีการศึกษาในระดับชั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ มีอาชีพหลังทางการเกษตร และรับจ้างเป็นอาชีพเสริม ซึ่งสอดคล้องกับ สุธาสิณี ปัดทอง (2549:น 45) ที่ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้านหมู่บ้านหนองผิง ตำบลคงยาง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ชาวบ้านหนองปลาชีวมิมีความคิดเห็นว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาในระดับมาก ทั้งนี้อาจมาจาก ผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหน จะไม่แพร่พรายให้คนอื่น ๆ รู้เพราะกลัวว่าผู้อื่นแก่งแย่งทำมาหากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่ต้องทำผลผลิตเพื่อค้าขาย (สุธาสิณี ปัดทอง, 2549) ดังนั้นจึงถ่ายทอดให้เฉพาะเครือญาติของตน นอกจากนี้แล้ว ชาวบ้านยังมีความคิดเห็นว่า ปัจจัยราคาของผลผลิตมีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากราคาของผลผลิตที่สูงทำให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้นจึงมีการส่งเสริมภูมิปัญญานั้นมากขึ้นตามไปด้วย

ปัจจัยการมีทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรป่าไม้ มีการหาของป่าต่าง ๆ ชาวบ้านยังอาศัยทรัพยากรจากป่าเพื่อยังชีพ นอกจากนี้ส่วนใหญ่มิมีแหล่งน้ำแต่ทำการเกษตรไม่ได้เพราะว่าแหล่งน้ำไม่สามารถเก็บน้ำได้ ขนาดของแหล่งน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ แหล่งน้ำที่ใช้คือน้ำฝนในช่วงฤดูฝนเท่านั้น หากมีแหล่งน้ำเพียงพอก็อาจจะทำให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรมากขึ้นด้วย นอกจากนี้แหล่งน้ำแล้วยังพบว่า การมีพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่ดียังมีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรตามความคิดเห็นของชาวบ้านอีกด้วย เพราะว่าการมีพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่ดีนั้นทำให้ผลผลิตออกมามี ทำให้มีรายได้มากขึ้น จึงเกิดการถ่ายทอดต่อ ๆ กัน ไป เมื่อทำการทดสอบค่า Chi-square พบว่า ปัจจัยการใช้ที่ดินของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินของตนเองทั้งหมดและใช้พื้นที่บางส่วน มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร โดยมีแนวโน้มว่าการใช้พื้นที่ของชาวบ้านทั้งใช้บางส่วนและใช้ทั้งหมดมีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรเท่า ๆ กัน ซึ่งจากการทำการเกษตรมีการใช้ที่ดิน ก็น่าจะทำให้ชาวบ้านมีทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ที่สั่งสมแล้วยังมีการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นต่อไปได้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวมิ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น โดยการเอาแรงช่วยเหลือ การทำ

เอ็กสทราเนอัสเป็นเอ็กสทราเนอัสที่ส่งวันเวลาสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า เมื่ออนุญาตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขวัญข้าว การลงแขก ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีเหล่านี้นอกจากจะช่วยถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรแล้ว ยังทำให้เกิดจากรักใคร่ สามัคคี กันภายในหมู่คณะของตนเอง และยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย เช่น การเอาแรง การลงแขก ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าแรงงาน เป็นต้น

จากการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีวิ จะพบปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดแคลนระบบสาธารณูปโภค ไม่มีทั้งไฟฟ้า และน้ำประปา เนื่องจากระบบสาธารณูปโภคยังเข้าไม่ถึงหมู่บ้าน ขาดแคลนแหล่งน้ำทำการเกษตร ประสบภัยธรรมชาติ คือ ภัยแล้ง ขาดแคลนแหล่งเงินทุน ขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ การคมนาคมไม่สะดวก ทำให้เกษตรกรมีความลำบาก ขยายกำลังที่จะผลิตไม่ได้ ได้ผลกำไรน้อย ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้าน บ้านหนองปลาชีวิ รวมทั้งชาวบ้านในภูมิภาคอื่น ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นชนบทไทยในปัจจุบัน ด้วยเหตุที่เกิดการขาดช่วงของการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านจึง อาจส่งผลต่อความต่อเนื่องในการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีการสั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ได้เช่นกัน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ในหมู่บ้านหนองปลาชีว ซึ่งทั้งหมดเป็นเกษตรกรและเป็นผู้ที่ทำการเกษตรมานาน โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ราย ต่อครอบครัว เนื่องจากเชื่อได้ว่า มีประสบการณ์ในการทำการเกษตร ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนรวมทั้งสิ้น 150 ราย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 45 ราย จาก 45 ครอบครัว คิดเป็น 30 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งมีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว/ปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลเบื้องต้นของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว ตำบลศรีมิ่งคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษาพบว่าชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 45 ราย มีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิง ใกล้เคียงกัน คือ เพศชาย ร้อยละ 57.8 และเพศหญิง ร้อยละ 42.2 ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 40 - 45 ปี (ร้อยละ 40) มีสถานภาพส่วนใหญ่ สมรส และอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 82.3) มีสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 33.3) มีสมาชิกเป็นเพศชายในครอบครัวส่วนใหญ่ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 44.4) ส่วนใหญ่มีสมาชิกเพศหญิงในครอบครัว จำนวน 2 คน (ร้อยละ 44.4) ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 60.0) ทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก (ร้อยละ 100.0) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม (ร้อยละ 62.2) ส่วนใหญ่ มีรายได้ 100,000 บาท/ปี (ร้อยละ 48.9)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และ ระดับการศึกษาของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีว พบว่า ทั้งสี่ปัจจัย ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5.1.2 ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านสังคมของชาวบ้าน หมู่บ้านหนองปลาชีว พบว่า มีบทบาทและหน้าที่ในสังคมเพียง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 โดยเป็นกรรมการหมู่บ้าน และ อสม. มีระดับความสัมพันธ์ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของสมาชิกในครอบครัวในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 และมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 88.9 ซึ่งมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคมเป็นประจำ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 37.8) เป็นบางครั้ง จำนวน 16 คน (ร้อยละ 35.6) และ นาน ๆ ครั้ง จำนวน 7 คน (ร้อยละ 15.6) ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรพบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวะ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับมาก คือ ความสัมพันธ์ของเครือญาติของคนในชุมชน ($\bar{X} = 2.73$)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ในสังคม และการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชีวะ พบว่า ทั้งสองปัจจัยไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5.1.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวะ มีการประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100.0 มีรายได้ต่ำสุด 10,000 บาท/ปี รายได้สูงสุด 150,000 บาท/ปี รายได้เฉลี่ย 82,755.56 บาท/ปี มีการประกอบอาชีพเสริม 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.0 ไม่มีการประกอบอาชีพเสริม 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีรายได้จากอาชีพเสริมต่ำสุด 10,000 บาท/ปี สูงสุด 50,000 บาท/ปี รายได้เฉลี่ยจากอาชีพเสริม 28,000 บาท/ปี มีรายจ่ายน้อยกว่า 3,000 บาท/เดือน เป็นส่วนใหญ่ จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 88.9) และมีรายจ่าย 3,001-6,000 บาท/เดือนจำนวน 5 คน (ร้อยละ 11.1)

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรพบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวะมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับมากที่สุดคือ ราคาผลผลิต ($\bar{X} = 2.51$)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้จากอาชีพหลัก และ ประมาณการรายจ่ายของครอบครัวต่อเดือน กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านหนองปลาชีวะ พบว่า ทั้งสองปัจจัย ไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5.1.4 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชีวะ มีแหล่งทำการเกษตรและไม่เพียงพต่อการทำการเกษตร จำนวน 34 ราย (ร้อยละ 76.6) มีทรัพยากรป่าไม้และมีการใช้ทรัพยากรจากป่าทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) ทั้งหมดมีที่ดินทำกิน (ร้อยละ 100.0) เป็นเจ้าของที่ดินทำ
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กินน้อยที่สุด 5 ไร่ เป็นเจ้าของที่ดินทำกินมากที่สุด 120 ไร่ เป็นเจ้าของที่ดินทำกินเฉลี่ย 39.36 ไร่ มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน โดยใช้พื้นที่ทั้งหมด จำนวน 19 ราย (ร้อยละ 42.2) และใช้ประโยชน์จากพื้นที่บางส่วน จำนวน 26 ราย (ร้อยละ 57.8) มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี จำนวน 43 ราย (ร้อยละ 95.6) ซึ่งทั้งหมดมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำในการทำการเกษตร การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน และการมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ดีกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า ทั้งสามปัจจัยไม่มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน ปัจจัยการใช้ที่ดินของชาวบ้านบ้านหนองปลาชีมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินใช้ทั้งหมดและใช้บางส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 40.0)

5.1.5 ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ชาวบ้านหนองปลาชี มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น จำนวน 43 ราย (ร้อยละ 95.6) ซึ่งทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง เคยถ่ายทอดความรู้ประเพณีทางการเกษตร จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.8 ซึ่งถ่ายทอด โดยการเอาแรงช่วยเหลือ (ร้อยละ 95.6) การทำขวัญข้าว (ร้อยละ 15.6) การลงแขก (ร้อยละ 2.2) ตามลำดับ

มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรในระดับปานกลาง คือ การประคิษฐ์เครื่องทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.33$) ประเพณีทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.11$) การทำขวัญข้าว ($\bar{X} = 1.18$)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตรกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของชาวบ้านบ้านหนองปลาชี พบว่า ทั้งสองปัจจัย ไม่มีมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตรและกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อสะดวกในการออกสัมภาษณ์ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กับหน่วยงานทางราชการอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การเดินทางไปสัมภาษณ์เกษตรกร เพื่อให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงาน และสร้างความมั่นใจและความไว้วางใจให้กับเกษตรกร ควรแสดงตัวว่าผู้สัมภาษณ์มีเจตนาดี และต้องการทราบข้อมูลโดยแท้จริง เพื่อทำการวิจัยหาแนวทางแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรให้ดีขึ้น

3. ก่อนการสัมภาษณ์เกษตรกรควรแนะนำตนเองและชี้แจงวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรเข้าใจก่อนการสัมภาษณ์ และนอกจากนี้ในการสัมภาษณ์เกษตรกรควรสร้างความเป็นกันเอง โดยการสนทนามากกว่าการตั้งคำถามเรียงตามหัวข้อในแบบสัมภาษณ์และอาจมีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อให้ง่ายต่อการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ได้อย่างครบถ้วน

4. หากมีการศึกษาในเชิงลึกเฉพาะเป็นกรณีในแต่ละเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะสามารถได้ข้อมูลที่ต่อเนื่องและชัดเจนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าในแต่ละเรื่อง และสามารถศึกษาในหลาย ๆ พื้นที่ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและจัดกลุ่มให้เป็นเครือข่ายของภูมิปัญญาด้านการเกษตรในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาความรู้ ภูมิปัญญาด้านการเกษตรสืบไป

5.1.2 ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและการส่งเสริมเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรเพราะปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรกำลังถดถอยลงไปจากสังคมไทย

2. เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรของชาวบ้าน จึงควรหันมาใส่ใจต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้แล้วการส่งเสริมให้ชาวบ้าน และผู้ที่มีความรู้ในหมู่บ้านหรือปราชญ์ชาวบ้าน ได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรให้กับบุคคลอื่น หรือหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นระบบเครือข่าย ยังเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญและมีคุณค่าสืบไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. แหล่งที่มา: <http://www.m-culture.go.th>, 5 พฤศจิกายน 2550.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. ความรู้เบื้องต้น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย. แหล่งที่มา: <http://61.19.225.226/thai/TreadKnowledge.aspx>, 4 พฤศจิกายน 2550.
- กรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่. “ความหมายของภูมิปัญญา”ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่. แหล่งที่มา: <http://chiangmai.doae.go.th/parittapan.htm>, 20 ธันวาคม 2550.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. “วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา” การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน. แหล่งที่มา: www.deqp.go.th/coastline/peo_13.html, 24 ธันวาคม 2550.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2541. ทฤษฎีใหม่: มติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา. 129 น.
- นันทสาร ลีสลับ. “ภูมิปัญญาไทย” สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนไทย โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เล่มที่ 23 (2543).น. 11- 30.
- นิรนาม. “ภูมิปัญญาไทย” เอกสารประกอบการสอนรายวิชาน้ำที่พลเมือง รหัสวิชา สค102. แหล่งที่มา: <http://www.mwit.ac.th/~keng/teach/12.doc> ,24 ธันวาคม 2550.
- น้อย สุวรรณมณี. 2538. หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน (งานเกษตร). กรุงเทพฯ:พิมพ์ดี.162 น.
- ภูมิปัญญาไทย.คอม. ภูมิปัญญาไทย. แหล่งที่มา: <http://www.poompanyathai.com/>, 14 ธันวาคม 2550
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ศูนย์กลางความรู้แห่งชาติ. แหล่งที่มา: <http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/panya/panyan.htm>, 7 ธันวาคม 2550.
- มนตรี เพ็ชรทองคำ.2516. หนังสือเรียนงานเกษตรพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี. 127 น.
- รวีวรรณ ชินะตระกูล. 2533. วิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์. 370 น.
- วิฑูรย์ เลี่ยมจำรูญ. 2539. เกษตรกรรมทางเลือก. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี. 202 น.
- ศูนย์แสดงนิทรรศการ ภูมิปัญญาไทย. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. แหล่งที่มา <http://www.thaipun.com/>, 2 พฤศจิกายน 2550.
- ศูนย์กลางความรู้แห่งชาติ. 2550. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. แหล่งที่มา:<http://www.tkc.go.th/index.aspx?pageid=174&parent=110&directory=1271&pagename=content>, 12 มกราคม 2551.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย. “ความหมายของ ภูมิปัญญา และ ครูภูมิปัญญา” ภูมิปัญญาไทย.

แหล่งที่มา: http://www.thaiwisdom.org/p_pum/center_pum/c_pumb.htm, 15 มกราคม 2551.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 23. ภูมิปัญญาไทย แหล่งที่มา: <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK23/chapter1/chap1.htm>, 15 มกราคม 2551.

สามารถ จันทรสุริย์. 2536. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 1.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด. น.145-159.

อ้างอิง เสรี พงศ์พิศ. 2536. ภาพประกอบการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้น-
ติ้งกรุ๊ป.(แผ่นภาพ)

สุธาสนี ปัดกอง. 2549. การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ของชาวบ้านหมู่บ้านหนองผิง ตำบล
คงยาง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม. ปัญหาพิเศษ. ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรม
บัณฑิต ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอม
เกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง. 93 น.

สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. แหล่งที่มา:

<http://tkagri.doae.go.th/temp.php?gpg=title01>, 9 ธันวาคม 2550.

อนันต์ ลิขิตประเสริฐ. 2536 “เกษตรกรรมชาติ”. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 1.

กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด. น.205. อ้างอิง เสรี พงศ์พิศ. 2529. กินสุรากลั่น :
ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ. 162 น.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

คำชี้แจง ใช้ข้อมูลแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจากผู้นำหมู่บ้าน

1. พื้นที่

จำนวนพื้นที่ทั้งหมด.....ไร่.....ตารางวา

ลักษณะของพื้นที่.....

2. แหล่งน้ำธรรมชาติ / แม่น้ำ

3. ประชากร

มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น.....คน เพศชาย.....คน เพศหญิง.....คน

4. ทรัพยากรธรรมชาติ

4.1 ป่าไม้.....ไร่/ร้อยตะ.....(แหล่งที่มา.....)

4.2 แหล่งน้ำ.....ไร่/ร้อยตะ.....(แหล่งที่มา.....)

4.3 อื่น ๆ (ระบุ).....

5. สาธารณูปโภค

5.1 ถนนภายในหมู่บ้าน ไม่มี มี (ถ้ามีมีลักษณะ/สภาพอย่างไร).....

5.2 การประปา ไม่มี มี (ถ้ามีมีลักษณะ/สภาพอย่างไร).....

5.3 สาธารณสุขมูลฐานชุมชน เช่น อนามัย/อสม. ไม่มี มี (ถ้ามีมีลักษณะ/สภาพอย่างไร).....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.4 ไฟฟ้า [] ไม่มี [] มี (ถ้ามีมีลักษณะ/สภาพอย่างไร)

5.5 ระบบสื่อสาร [] ไม่มี [] มี (ถ้ามีมีลักษณะ/สภาพอย่างไร)

6. การประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน

7. ศิลปวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน

ศิลปวัฒนธรรมของหมู่บ้าน	ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (เรียงลำดับความสำคัญ)
1.).....	1).....
2.).....	2).....
3.).....	3).....
4.).....	4).....
5.).....	5).....
6.).....	6).....

8. ศูนย์บริการของรัฐ / เอกชน

สถานีอนามัย.....แห่ง
สภาพทั่วไป.....

โรงเรียน.....แห่ง
สภาพทั่วไป.....

สถานีตำรวจ.....แห่ง
สภาพทั่วไป.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. สถานที่ปลูกสร้างทางศาสนา/ความเชื่อ

วัด.....แห่ง

สภาพทั่วไป.....

.....

.....

อื่นๆ (ระบุ)แห่ง

สภาพทั่วไป.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้ให้สัมภาษณ์)

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพ

โสด

สมรสและอยู่ด้วยกัน

สมรสแต่แยกกันอยู่

หย่าร้าง/หม้าย

4. สมาชิกในครอบครัว.....คน (รวมทั้งบ้าน)

เพศชาย.....คน

เพศหญิง.....คน

5. ระดับการศึกษาสูงสุด

ต่ำกว่า ป. 4 และ ป. 4

ม. 6

ป. 6

ปริญญาตรี

ม. 3

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. นับถือศาสนา

พุทธ

คริสต์

เอกสารที่ส่งจนไว้.....อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. ตำแหน่งปัจจุบัน
- 7.1 ดำรงตำแหน่งเมื่อ.....ปี
- 7.2 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง.....ปี
- 7.3 ระยะเวลาที่เหลือปี
8. อาชีพหลัก.....
- 8.1 รายได้จากอาชีพหลัก บาท/ปี
9. อาชีพเสริม
- 9.1 รายได้จากอาชีพเสริม บาท/ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์ (ชุดที่ 2)

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรของชาวบ้าน บ้านหนองปลาชีวิ ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

โดย นายคมสันต์ กล้ายเพชร

สาขาวิชา เทคโนโลยีการเกษตร-การผลิตสัตว์

ภาควิชาครุศาสตร์เกษตร คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

คำชี้แจงในการสัมภาษณ์

1. ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์นี้ คือ เกษตรกร (หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุ ตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป)
2. โปรดสัมภาษณ์ให้ครบทุกข้อคำถาม ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องของการศึกษาวิจัย
3. แบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 2 ชุด

ชุดที่ 1 มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้ให้สัมภาษณ์)

ชุดที่ 2 มี 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล (สถานภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน)

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ตอนที่ 5 ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ตอนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล (สถานภาพพื้นฐานทั่วไปของชาวบ้าน)

บ้านเลขที่.....	หมายเลขแบบสัมภาษณ์.....
-----------------	-------------------------

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพ

- โสด สมรสและอยู่ด้วยกัน
 สมรสแต่แยกกันอยู่ หย่าร้าง/หม้าย

4. สมาชิกในครอบครัว.....คน (รวมทั้งบ้าน)

- เพศชาย.....คน
 เพศหญิง.....คน

5. ระดับการศึกษาสูงสุด

- ต่ำกว่า ป. 4 และ ป. 4 ม. 6
 ป. 6 ปริญญาตรี
 ม. 3 อื่น ๆ (โปรดระบุ)

6. นับถือศาสนา

- พุทธ คริสต์
 อิสลาม อื่น ๆ (โปรดระบุ)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] และ ○ ช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม

1. บทบาทและหน้าที่ในสังคม

- มี ระบุ.....
 ไม่มี

2. ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวท่าน

- มาก ปานกลาง น้อย

3. การมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน/สังคม

- ไม่มี
 มี ระบุ
[] เป็นประจำ [] เป็นบางครั้ง [] นาน ๆ ครั้ง

ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของปัจจัยด้านสังคม

รายการ	ระดับความคิดเห็น			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
1. บทบาทและหน้าที่ในครอบครัว				
2. ความสามัคคีและการรวมกลุ่มของคนในชุมชน				
3. บทบาทของผู้นำชุมชน				
4. ผู้นำทางความคิดในชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน)				
5. ความสัมพันธ์ของเครือข่ายของคนในชุมชน				
6. ภาษาและการสื่อสารในชุมชน				
7. ทักษะ/ความเชื่อของคนในชุมชน				
8. สถานศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน				
9. ค่านิยม/การคล้อยตามของคนในท้องถิ่น				
10. การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร				
11. อื่น ๆ (โปรดระบุ)				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพหลัก

- มี ระบุ.....
- ไม่มี

2. รายได้จากอาชีพหลัก จำนวน..... บาท/ปี

3. การประกอบอาชีพเสริม

- มี ระบุ.....
- ไม่มี

4. รายได้จากอาชีพเสริม จำนวน..... บาท/ปี

5. รายได้จากแหล่งอื่น

- มี ระบุ.....
- ไม่มี

6. รายได้จากแหล่งอื่นตามข้อ 5 จำนวน บาท/ปี

7. ประมาณรายจ่ายของท่านและครอบครัวต่อเดือน

- น้อยกว่า 3,000 บาท 3,001-6,000 บาท
- 6,001-9,000 บาท มากกว่า 9,000 บาท

ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ไม่มี
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. รายได้ของคนในชุมชน				
2. แหล่งจำหน่ายและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร				
3. ราคาผลผลิต				
4. แหล่งเงินทุน				
5. ฐานะของครอบครัว				
6. การมีหนี้สิน				
7. อื่น ๆ (โปรดระบุ)				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 4. ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. แหล่งน้ำในการทำการเกษตร

- มี ระบุ [] เพียงพอ [] ไม่เพียงพอ
 ไม่มี

2. ป่าไม้และทรัพยากรจากป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น

- มี ระบุ [] มีการใช้ประโยชน์ [] ไม่ได้ใช้ประโยชน์ใดๆ
 ไม่มี

3. การเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน

- มี ระบุจำนวน.....ไร่
 ไม่มี

4. การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

- ใช้พื้นที่ทั้งหมด ใช้บางส่วน ไม่ใช้

5. มีพันธุ์พืชพืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี

- มี ระบุ [] เพียงพอ [] ไม่เพียงพอ
 ไม่มี

ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของปัจจัยด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติ

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ไม่มี
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. จำนวนแหล่งน้ำในชุมชน				
2. ปริมาณน้ำฝน				
3. ขนาดป่าไม้และทรัพยากรจากป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น				
4. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน				
5. ขนาดของพื้นที่/ที่ดินทำกิน				
6. การมีพันธุ์พืชพืชและพันธุ์สัตว์ที่ดี				
7. อื่น ๆ (โปรดระบุ)				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 5. ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

1. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

- มี ระบุ [] เป็นประจำ [] เป็นบางครั้ง
 ไม่มี

2. ท่านมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีทางการเกษตร

- มี ระบุ [] ลงแขก [] การเอาแรงช่วยเหลือ
[] ทำขวัญข้าว [] อื่น ๆ ระบุ
- ไม่มี

ระดับความคิดเห็นที่มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตรของปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

รายการ	ระดับความคิดเห็น			ไม่มี
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. ประเพณีทางการเกษตร เช่น ลงแขก การเอาแรง เป็นต้น				
2. การทำขวัญข้าว				
3. การประดิษฐ์เครื่องทางการเกษตร เช่น แห ลอบ เป็นต้น				
4. การทำบุญต่าง ๆ ตามประเพณีนิยมในหมู่บ้าน				
5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)				

ตอนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร

1. ท่านมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรให้แก่ลูก ญาติ หรือบุคคลอื่นหรือไม่

- เคย
 ไม่เคย

2. ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร

.....

.....

คมสันต์ กล้ายเพชร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้